

PERSOONLIJKE HERINNERINGEN AAN WILLEM KLOOS

Na het uitstekende artikel van Van Hulzen, is het niet noodig, nog stil te staan bij de betekenis van Willem Kloos voor onze letterkunde.

Wel is er misschien nog plaats voor enkele persoonlijke herinneringen aan de grootste figuur der tachtigers, met wien ik het voorrecht had door jarenlange correspondentie eerst, later door herhaald bezoek, in nauw contact te staan. Dat dateert uit mijn H.B.S.-tijd. Er is terecht op gewezen, in meer dan één „in memoriam,” dat de Kloos der laatste jaren een tragische figuur was, die zijn eigen roem overleefde en niet bijtijds zooveel zelfcritiek toonde te bezitten, om, door te zwijgen, zijn ouden roem ongerept intact te houden. In plaats daarvan bleef hij doorgaan met zijn eindeloze „binnengedachten,” die niemand meer iets te zeggen hadden, een „zichzelf steeds herhalend doelloos stamelen,” waardoor zijn beeld verbleekte.

Zijn werk en strijd hadden onze taal vernieuwd, maar de ideologie der tachtigers was allang verdrongen en overwonnen, door nieuwer stijl, en andere doelstelling. Dat hij dit niet beseft heeft, maakte hem tot de tragische, eigen roem overlevende figuur in onze letteren, die hij op 't laatst van zijn leven was.

Het begin hiervan was er al in mijn H.B.S.-tijd, maar we zagen het toen niet, door 't enthousiasme waarmee onze leeraar voor Nederlandsche taal en letterkunde, zelf tijdgenoot van de tachtigers, aan deze neutrale (Rijks-) onderwijsinstelling, ons les op les doordrong van de eenig-belangrijke periode onzer letteren: die der tachtigers.

Van andere, nieuwere literatuurströmningen, van een prillen opbloei eener jong-protestantsche letterkunde vernamen we niets. Voor ons bestonden alleen Kloos en de zijnen, en hun lijfblad „De Nieuwe Gids.”

Vandaar dat ik, toen ik mijn eerste vers, bewogen en wat ontdaan, groeien zag, naar voorbeeld der tachtigers in sonnetvorm, het in jeugdige vrijmoedigheid inzond naar de Nieuwe Gids-redactie!

Met kloppend hart werd het antwoord van den grootmeester, den ongenadigen criticus, den auteur van de scheld- en vloeksonnetten, mee naar boven genomen, naar de stilte van de eigen kamer.

Het wonder! Kloos, de machtige, wilde mijn eerste vers opnemen in de Nieuwe Gids!

Uit dien eersten brief leerde ik Kloos kennen zooals hij eigenlijk was, een vaderlijke raadgever, een welwillend beoordeelaar van aarzelende beginners, die hij vriendelijk en tactvol aanwijzingen geven wilde, om hem verder te leiden op het doornige pad der literatuur.

Om dien brief ben ik steeds van Kloos blijven houden, ook toen later mijn gezichtsveld verruimd werd en ik de tachtigers critischer leerde zien, in hun juiste proporties, en hun werkelijke plaats in onze literatuur ging begrijpen.

Die brief, nu precies tien jaar oud, luidde:

„Gij zijt litt. stud., en dus, naar zich vermoeden laat, nog jong. En daarom zal ik maar heelemaal open jegens u zijn, — na u eerst verzekerd te hebben, dat er iets goeds in uw vers zit.

Uw gedicht is in zijn diepste essentie goed, want echt, ik voelde, dat gij meent wat gij schrijft — maar de vorm is nog niet volmaakt genoeg.

Want nu eens schrijft gij een regel van 16 lettergrepen, en dan weer een van 14, zonder dat gij daarop let.

en u zi dert opmerking
van ee senior — in
'84 slaagde ik om mijn
candidaat — wel in over-
weging willen nemen.
Uw proe en ik over
plaatsen: maar die laatste
hem met evogrand gebere
omdat het veel andere
oppy reeds lang tijt te
wachten.
Het meest hoegedting
Midd
Willem Kloos.

Von de curiositeit
kan ik u het volgende
mededele: als kleine
jonge heb ik in Amster-
dam op school gezien
met ee naamgenoot
van u. Hij zelf is
ee logere klas, maar

Deze onregelmatigheid nu, verbreekt een beetje de muzikale harmonische strooming van uw vers, en ik moet u dus aanraden, het nog eens na te zien, en die vormfout in orde te brengen.

Om zeker te zijn, dat gij hier even over nadenkt, — de jeugd is wel eens wat al te haastig gebakerd en denkt dan al gauw „nu ja, dan maar niet!” — houd ik uw gedicht nog maar even onder mij, en wacht uw antwoord.”

Ik wist toen nog niets van den vrijen versvorm en de poëzie der jongeren, die lachten om het bezwaar van Kloos.

Gedwee onderging ik zijn lettergrepen-opmerking door invoeging van een adjectief, en ik was blij en trotsch, toen Kloos zoo „Verleiding” opnam.

Ook later bleef hij steeds de geduldige, welwillende raadgever en leermeester, naar wien het niet moeilijk viel te luisteren.

Twee jaren later, — nadat hij reeds verschillende gedichten opgenomen had, schrijft hij: „Uw verzen heb ik ontvangen, en er twee uitgehouden ter plaatsing.

Gij blijkt de dingen, die gij zeggen wilt, te meenen, zij hebben geestelijk in u geleefd, maar uw rhythmisch uitdrukkingsvermogen is niet overal even gelukkig. Gij zult deze opmerking van een senior — in '84 slaagde ik voor mijn kandidaats — wel in overweging willen nemen!”

Ook hier weer niet: betweterige bedilzucht, ex cathedra critiek, maar uiterst bescheiden aanwijzingen, welwillend gesteld, bang te kwetsen, en bijna verontschuldigd, dat hij ze geeft.

Zie, dat nam zoo voor hem in.

Gaandeweg kwam er een vertrouwelijker noot in de correspondentie. Zoo heet het in een post scriptum, typisch Kloosiaansch breedspakig:

„Voor de curiositeit kan ik u het volgende mededeelen: als kleine jongen heb ik in Amsterdam op school gegaan met een naamgenoot van u. Hij zat in een lagere klas, want hij was jonger dan ik, en ik ging dus niet met hem om. Maar hij trok wel eens vluchtig mijn aandacht, omdat hij een neefje was van een kalm en verstandig schoolvriendje van mij, Hendrik Kruiemel, den zoon van een notaris in de Vondelstraat.

Doch dat alles is reeds bijna 60 jaar geleden.

Er begint mij plotseling iets te dagen, alsof ik u deze mededeeling reeds vroeger heb gedaan. Dus dan beschouwt gij haar maar als ongeschreven. Ik heb het dagelijks zóó druk met mijn werk en mijn correspondentie, dat ik nu niet precies meer weet of dit alleen maar door mijn hoofd is gegaan bij een vroeger schrijven aan u, of dat ik het wezenlijk op papier heb gebracht.”

Toen ik later het genoeg had, bij een bezoek aan zijn rustig huis in de Regentesselaan, persoonlijk met hem kennis te maken, en hem vroeg, waarom hij mijn eerste verzen eigenlijk opgenomen had, daar ze mij nu, na jaren, toch wel erg zwak voorkwamen, kwam er een speelsche lach in zijn prachtige, klaar-blauwe oogen, die rust gaven aan den ruigen, gegroefden kop:

„Ik vond ze ook niet zoo best. Maar ik voelde dat ze écht waren . . . en och, ik weet het, dat ik in mijn jonge jaren door mijn niets ontziende critiek menig begaafden jongere vleugellam geslagen heb!

Nu zie ik het anders — nu moedig ik aan, als ik wat goeds aanwezig meen te zien, als ik de essentie van een echt vers achter een onbeholpen vorm proef!”

Hij maakte eens een zijdelingsche opmerking in een brief, dat mijn verzen altijd „Christelijk” waren.

Dit was voor mij aanleiding hem te vragen, hoe hij over Christelijke kunst dacht.

Hij ontweek een rechtstreeksch antwoord eenigszins en schreef: „De Nieuwe Gids staat voor alle richtingen open. Ook streng geloovige schrijvers, zooals gij blijkbaar zijt, kunnen in ons tijdschrift terecht.

Dat spreekt immers vanzelf, want de innerlijke gedachten van een auteur over het metaphysische hebben niets te maken met de wezenlijke waarde, de literair-psychische voortreffelijkheid van zijn productie.

Dus ook godsdienstige gedichten, als ze mooi zijn, zijn ons welkom, en zendt een Christelijk, of zooals men dat vroeger noemde, orthodox schrijver iets in, en ik vind dat goede literatuur, dan plaats ik het met genoegen. Zoo heeft Geerten Gossaert wel eens iets bij ons geplaatst gekregen. Met Seerp Anema heb ik tot mijn groot genoegen — ik vind hem een sympathiek man — kennis gemaakt op de letterkundige tentoonstelling, waar hij, zoowel als ik, lid waren van het uitvoerend comité, en wij bleken elkaar zóó goed te verstaan — wij ontmoetten elkaar telkens — dat mevrouw Anema mij zelfs haar zoontjes presenteerde. Ook Geerten Gossaert ontmoette ik daar, en heb met hem vergaderd. Indertijd heeft Jacqueline v. d. Waals verzen bij ons gehad, en Willem de Mérode collaboreert vrij geregeld bij ons.” Ik heb de uitgebreide collectie correspondentie nog eens herlezen, en er verschillende fragmenten van doorgegeven, voldoende naar ik hoop, om u een minder bekende zijde van den grooten Kloos te doen zien.

Niet die van den ongenadig afbrekenden en geeselden criticus, die alles vermorzelt wat de „heiligheid” van zijn literaire ideaal beledigt, maar die van den onbevangen, vaderlijken raadgever, die bescheiden adviseert, en in trouwe vriendschap meeleeft met het schuchtere begin van wat hij meent dat kans op wasdom heeft.

G. J. PEELN

Zuid-Havenpoort te Zierikzee

MOOI NEDERLAND